

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Obecná teorie a dějiny umění a kultury

Dějiny výtvarného umění

Autoreferát (teze) disertační práce

Mgr. Gabriela Garlatyová

Maria Bartuszová (1936 – 1996). Sochárske dielo v kontexte umenia

Maria Bartuszová (1936 – 1996). Sculpture in the Context of Art

Vedoucí práce: prof. PhDr. Marie Klimešová, Ph.D.

Praha, 2020

Dizertačná práca publikuje prvý hĺbkový výskum o tvorbe Marie Bartuszovej. Dvadsať rokov po jej predčasnom odchode už nutne zbiera pozostatky sochárskeho korpusu, no zároveň s odstupom času sú hodnoty jej sochárskeho snaženia viditeľnejšie. Keďže si nevedla dokumentáciu svojej práce, bolo potrebné ju rekonštruovať na základe dostupných archívnych podkladov jej tvorivých aktivít, ktoré časom upadli do zabudnutia. A v prípade umenia M. Bartuszovej nejde len o detaily, ktoré treba osvetliť a overiť, ale aj o komplexný výskum jej diela. Toto bádanie bolo možné vykonať len priamo na mieste jej bývalého ateliéru, v dome na ulici Vnútorý červený breh v Košiciach, kde sa nachádza najväčšia časť jej umeleckej pozostalosti, ktorú spravujú dcéry umelkyne Anna Bartuszová a Veronika Bartuszová.

Maria Bartuszová nezverejňovala udalosti zo svojho súkromia. Jej životný príbeh je však kľúčom k pochopeniu jej umeleckej tvorby. V povedomí slovenského umenia bola vnímaná ako umelkyňa žijúca v ústraní, tvoriaca krehké a ľahko zničiteľné sadrové diela a najmä ako manželka známejšieho a aktívnejšieho sochára Juraja Bartusza. Na tieto skutočnosti a predstavy, ktoré niekedy naberajú povahu mýtu, nahliadame z rôznych hľadísk: hľadaním hlasu umelkyne, ako aj skúmaním literárnych prameňov, overovaním sekundárnych zdrojov orálnej histórie, dôkladným umenovedným výskumom jej diela, o ktorom uvažujeme aj z hľadiska rodových aspektov a stereotypov, všímajúc si tvorbu a osobnosť J. Bartusza, ako aj iných umelcov a umelkýň. Bartuszová v umení manifestovala svoje každodenné prežívanie života, umenie nevníkala v dištancii od reality, a to sa odrážalo najmä vo vzťahoch s jej okolím, ktoré sú dôležitými motívmi jej tvorivého programu.

Výsledkom monografického výskumu je tiež spracovanie prvého súpisu diel umelkyne, ktorý vyžadoval prístup na základe formálnej analýzy, ale aj hľadanie a overovanie dostupných údajov o datovaní diel, biografických a bibliografických údajov. Podobne nespracovaný bol aj archív kresieb, zápiskov a dokumentárnych fotografií. Kompletný súpis sochárskych diel a kresieb bude objektom ďalšej publikačnej činnosti občianskeho združenia *Archív Marie Bartuszovej (The Archive of Maria Bartuszová)* v podobe anglickej mutácie dvojdielnej monografie „*Catalogue raisonné 2012–2018*“, ktorý pomocne umožňuje vidieť oeuvre umelkyne ako celok, a zároveň pripomína jej technologické postupy, médiá a disciplíny:

- gravistimulované odlievanie a tvarovanie sadry,
- bronzové a hliníkové odliatky sadrových plastík,
- hliníkové a papierové reliéfy,
- plastiky a reliéfy kombinujúce sadru a prírodniny,
- pneumatické odlievanie sadrových objektov, plastík a reliéfov,

- sochy a realizácie vo verejnom priestranstve, miestne špecifické inštalácie v prírode
- kresby a fotografie.

Dekadické členenie, ktoré v dizertačnej práci používame od I. do IV. kapitoly, je pomocné ako časové rámcovanie pre sústredenie sa na samotnú tvorbu umelkyne. Uvádzame tie historické a politické udalosti, ktoré sama reflektovala, alebo tie, ktoré tvoria dobové dianie ovplyvňujúce jej život a tvorbu. Kontext umenia sledujeme v súvislostiach s ideovými a tvarovými analógiami s jej tvorbou, o ktorých je pojednávané v podkapitolách venovaných *Vzťahom/Dialógom*, ako sme si označili východiská, reakcie, vplyvy, väzby či príbuzné tvorivé programy. Jej tvorbu sme sledovali v sieti umenia, ako vzťahy medzi dielami umelcov a umelkýň, ktoré sme pomocne rozdelili do voľných tematických skupín, ktoré reflektujú špecifiká tvorby sochárky. Vytvorili sme ním len iniciačný náčrt dynamicky a vrstevnato štruktúrovanej témy kontextu umenia, ktorý pozoroval najmä spoločné a príbuzné myšlienkové, morfologické, materiálové, technologické analógie, výstavné aktivity, interpretačné modely či autorské prístupy k tvorbe.

V období 60. rokov, ktorému sú venované *I. Kapitola Praha 1936–1962* a *II. Kapitola Košice. Premena tvaru*, vieme sledovať rozvíjajúci sa neskoromoderný program postavený na revízii moderny, na prehodnotení abstraktnej, organickej, biomorfnej a neokonštruktivistickej podoby sochárskej tvorby, najmä európskych sochárov prvej polovice 20. storočia. Nezanedbateľný bol jej záujem o skoršie české sochárstvo (Mařatka, Wagner), ktoré jej sprostredkovalo aj poznanie diela A. Rodina – emocionalita a zvnútorňovanie, teda intuícia „vnútorného“ sochárskeho priestoru, fragment tela, multiplikácia, asambláž zo sadrových odliatkov. C. Brâncuși, ktorý bol krátky čas asistentom v sochárskom ateliéri A. Rodina, aktualizoval o.i. *taille directe*, ale i univerzálne témy ako archetypálnosť tvaru (vajca), jeho jednoduchosť, čistotu – tie, ako i Giacomettiho, Moorove a Arpove sochárske diela boli pre ňu dialogické.

Bartuszová sa cez procesy modelovania a tvarovania sústredila na fenomenológiu hmatových kvalít plastiky a na taktilné aktivity, ktoré môže sochárstvo ponúkať, napr. dotyk a dotýkanie. V interakcii spájajúcej dotýkajúceho s dotýkaným sa stávajú vzájomnou súčasťou, obohacujú sa o skúsenosť, o zážitok, a to prostredníctvom tiel, cez ktoré zažívame, poznávame, existujeme. V tomto zmysle jej haptické plastiky spodobujú tvary ľudského bytia. Vychádzajú aj z atmosférických javov a stavebných jednotiek živých organizmov a ich biosexuálnych prejavov, ktoré sú efemérne, prchavé, premenlivé a dočasné, ale v prírode cyklicky prítomné ako kvapka dažďa, zrno, plod, bunka, vajíčko. Sú zložené z menších sadrových odliatkov-častí vytvárajúc organické skladačky, ktoré metamorfujú na fragmenty tela, alebo ho evokujú,

hranica medzi part-object a referenciou na telo, organizmus je ambivalentná. Tematicky sa formuje profeministickými reláciami na motív fetiša, erotického objektu ako diskurz o tele vychádzajúci zo surrealizmu, metaforami vzťahujúcimi sa k téme života ženy, jeho fáz, pamäte, činností, ale aj partnerského vzťahu a vzťahu k prírode.

Prechod do 70. rokov, ktorým je venovaná *III. Kapitola Geometrické vs. Biomorfne* sledujeme na dvoch protikladných, ale rovnako dôležitých programoch, a to na geometrických reliéfoch a odlievaných plastikách, autorkou označených ako „*své plastiky*“ a formulovaných ako bioskladačky zložené z menších častí do skladby. Neokonštruktívne tendencie umenia sa prejavia aj na tvorbe jej diel určených pre novobudovaný verejný priestor, napríklad átriá a nádvoría školských zariadení, fontány v oddychových zónach sídlisk a miest, sochárske dotvorenia riešení stavieb ako Krematórium v Košiciach či realizácie reliéfov v reprezentatívnych priestoroch budov v areáloch tovární, škôl a pod. stavaných v modernistickom štýle, s ktorými jej diela vytvárajú organický celok, čo bol aj výsledok architektonického zámeru a dobrej spolupráce sochárky s architektami.

V 80. rokoch, ktorým sa venujeme najmä v *IV. Kapitole* nazvanej *Umenie ako živý organizmus*, nastáva v povahe jej sochárskej tvorby postupná premena, uzatvára dialóg s klasickou abstrakciou, a to najmä s predstavou hmatateľného objektu organického sochárstva, ktorého síce nebola predstaviteľkou, ale experimentovala s jeho sochárskym potenciálom, napr. s formami, znakmi, metaforami. Otvára sa procesualite, dočasnosti, deštrukcii, premenlivosti, tekutosti ako tvorivým fenoménom a princípom. Objekty-fragmenty miestne špecifických diel sa transformujú na bioobjekty, bioarchitektúry, ich štruktúry sa priestorovo rozrastajú, sú neuchopiteľné hmatom a časom. Zásadné povahové znaky jej tvorby sú v tomto období ešte viac akcentované: je osobnejšia, obrazná a snivá, senzuálna, kombinuje vedu s transcendentnosťou, s myšlienkami zen budhizmu a s holistickým svetonázorom, materiálnosť diela s éterickou symbolikou, intimitu s objektívnym videním sveta. Už v začiatkoch poňala hernú aktivitu ako spôsob umeleckej inšpirácie a komunikácie, umenia prepojeného so životom, neskôr metódu hry s dieťaťom rozšírila o didaktickú a terapeutickú aktivitu pre nevidiace deti, ktorá dodala ideovo-tvarové impulzy aj jej sochárskej tvorbe a ktorá sa otvorila konceptu umenia ako živého organizmu prepojeného s okolitým prostredím, je teda aj ideovou paralelou spoločnosti ako organizmu, organickej architektúry. Objekty (domy, hniezda) z druhej polovice 80. rokov aj priestorovo a stavebne narastajú, ich vnútro je prázdne, plnosť tvorí ich obsahový a hmotový protipól.

Dôležitými sa ukázali experimentálne spôsoby jej tvorby vychádzajúce z metód prírodných vied (napr. práca s gravitáciou, so vzduchom z vlastného dychu či s tekutinou

prenášajúcimi energiu), ktoré významovo prepája s inšpiráciou v zene, tiež používanie biomateriálov (sadra, drevo, kameň, jutový textil, špagát) a ich vlastností ako je tekutosť, elasticita, procesualita, beztvarosť cez procesy liatia, dýchania, ohmatávania či dotýkania, ale tiež praktiky ako zväzovanie, stlačenie, zavesenie (objektu), ktoré odrážajú osobné histórie a autorské témy (absolútno, prázdno, vesmír, život, pohyb, duchovno, nekonečno, čistota, dokonalosť, estetika sochárskeho tvaru a neestetickosť diela). Významným pre Bartuszovú bolo zažívanie a prepojenie sa s prírodou, reflektovanie jej procesuálnych javov a v období 80. rokov aj vážnejších sociálnych a environmentálnych problémov, ktoré vnímala ako výraz jej životného pocitu spútanosti s problémami existencie ľudí a všetkého živého na Zemi, ako si poznačila do zápisníku. Inklinovanie a zdôraznenie konceptov empatie, starostlivosti, holistického ponímania sveta predznamenáva v súčasnosti aktuálne ekofeministické hnutie.

Tvorba v izolácii bola súčasťou zložitej a náročnej spoločenskej, psychickej i existenčnej situácie umelcov v totalitnom štáte a postihla rôznym spôsobom a mierou všetkých. Stručne sme poukázali na zreteľné súvislosti tvorivých prístupov tvorby M. Bartuszovej so slovenským umením, českým a paralely sme prepojili aj s umením okruhov medzinárodných tendencií ako je organické sochárstvo, arte povera, land art, postminimalizmus a pod. Vzťah s umením na Západe bol mimoriadne dôležitým hnacím motorom, ako pre M. Bartuszovú, tak aj pre ďalších neoavantgardných umelcov a umelkyne na Východe. Bol neviditeľnou energiou – sieťou, ktorá ako dočasne jednosmerná, neopätovaná komunikačná sonda, napriek politickým hraniciam existovala. Limitovaný a torzovitý vzťah so západným umením sochárka napriek tomu chápala ako otvorený a pristupovala k nemu vlastným výskumom, prehodnotením, dialógom, teda nie ako vplyv, trend či vzor. Možno aj preto, ako ostatne ukazuje i prístup M. Bartuszovej, že tieto virtuálne vzťahy so západným umením neboli hierarchické, centralizované, a tým ani okrajové, pretože neboli ani umožnené a boli len veľmi ťažko dostupné, umenie vzniknuté v krajinách za železnou oponou prinieslo vlastnú verziu, ktorá má potenciál prameňa, zdroja.

Štruktúra práce

Úvod. Maria Bartuszoová (1936 – 1996). *Umenie ako živý organizmus. Kontext. (Tézy, metódy, štruktúra práce)*

Náčrt stavu doterajšieho poznania a analýza prameňov k výskumu diela Marie Bartuszovej

1. Praha 1936–1962

- 1.1 Od porcelánu ku sadre – od keramiky ku plastike – od nádoby ku črepu
- 1.2 EXPO 58
- 1.3 Materská nádoba ako podstata sochy
- 1.4 Čisté dokonalé formy 1961–1965. (Cesta na Slovensko do Kamenína a Košíc)
 - 1.4.1 Socha ako preliezačka
 - 1.4.2 Tečúci tvar – intuícia sochy
 - 1.4.3 Gravistimulované tvarovanie a modelovanie
 - 1.4.4 Socha ako kvapka vody. 1963–1965

1. Košice. Premena tvaru

- 2. 1 Výstavy a realizácie 60. rokov. Medzi Kamenínskym ateliérom a Košicami
- 2.2 Biomorfne a hmatové plastiky z rokov 1965 – 1970. Skladba tvaru
- 2.3 Vzťahy
 - 2.3.1 Dialóg s Henry Moorom
 - 2.3.2 ... a s Jeanom Arpom
- 2.4 Cesta do Egypta. *Večnosť narušená večnosťou*

2. Geometrické vs. Biomorfne

- 3.1 Maria Bartuszoová v Klube Konkretistov
 - 3.1.2 Dialógy. Hra. Geometria
 - 3.1.3 Horizontála, vertikála, rytmus, biela. 1967–1972
 - 3.1.4 Dvojdielna plastika VIII.
 - 3.1.5 Prameň a Zrno. Objednávky pre verejný priestor v 70. rokoch
- 3.2 „Své“ plastiky. Premena tvaru. 1970–1975
- 3.3 Prechádzka po Paríži
- 3.4 Metamorfóza. *Vanitas*
- 3.5 Kontakty, spolupráce a výstavy do roku 1983

3. Umenie ako živý organizmus. 1978–1993

- 4.1 Prírodný ateliér Marie Bartuszovej
 - 4.1.1 Krajina. Topenie snehu. Stôl – oltár
- 4.2 Dýchajúca socha. Pneumatické tvarovanie
 - 4.2.1 Vajce
 - 4.2.2 Previazané vajce-torzo
 - 4.2.3 Nekonečné vajce-semeno
 - 4.2.4 Vajce-lebka. Perforovaná hlava
 - 4.2.5 Škrupina-dom-organizmus. *Biomorfne a surreálne. Sny. Tajné ženské priestory. Plodivá sila prírody. Telo matky. Prírodná architektúra. Dočasnosť tvaru*
 - 4.2.6 Strom ako dom
 - 4.2.7 Živé reliéfy – Odtlačky. Negatívne a pozitívne, vertikálne – horizontálne
 - 4.2.8 Prázdne lôžko – opustené hniezdo
 - 4.2.9 Hommage to Fontana
 - 4.2.10 Vzťahy. Tvrdé tlačí mäkké

- 4.2.11 Plexisklové reliéfy. Viditeľné a neviditeľné putá. Ostré kontra mäkké
- 4.2.12 Bublinové tvary ako súčasť zamýšľanej inštalácie?
- 4.3 Tekuté. Voda a vzduch. Život a duch
- 4.4 Vzťahy odlišností
- 4.5 Stopy. Odtlačky
- 4.6 Čisté ticho bielej
- 4.7 Výstava ako živý organizmus
 - 4.7.1 Výstavy a spolupráce v osemdesiatych a porevolučných rokoch

- 5. Záver
- 6. Zoznam použitej literatúry
 - 6.1 Použité skratky a poznámky
- 7. Obrazová príloha
- 8. Zoznam vyobrazení

Výberový zoznam použitej literatúry

ARCHLEBOVÁ 1988 — ARCHLEBOVÁ, Tamara. Mária Bartuszová. In *Výtvarný život*, roč. 33, 1988, č. 9, s. 40 – 42, 6 obr.

ARCHLEBOVÁ 1997 — ARCHLEBOVÁ, Tamara. Informujeme, s. : ? ! Za Máriou Bartuszovou. In *Aspekt*, 1997, č. 2, s. 292

BACHELARD 1997 — BACHELARD, Gaston. Voda a sny. Praha : Mladá fronta, 1997

BAJCUROVÁ 1995 — BAJCUROVÁ, Katarína – TROJANOVÁ, Eva. V ústrety elementárnemu poriadku sveta. In RUSINOVÁ, Zora a kol. *Šesťdesiate roky*. Bratislava : Slovenská národná galéria, 1995

BAJCUROVÁ 2000 — BAJCUROVÁ, Katarína. Zápas o tvar – nové sochárske iniciatívy 1948 – 1999. Sochárstvo primárnych štruktúr. In RUSINOVÁ, Zora a kol. *20. storočie Dejiny slovenského výtvarného umenia*. Bratislava : Slovenská národná galéria, 2000, s. 143.

BAJCUROVÁ 2002 — BAJCUROVÁ, Katarína. Sochárstvo na rozhraní. Alebo o ústupoch, kompromisoch a objavoch. Primárne štruktúry. In HRABUŠICKÝ, A. a kol. *Slovenské vizuálne umenie 1970 – 1985*. Bratislava : Slovenská národná galéria, 2002. s. 127.

BAJCUROVÁ 2017 — BAJCUROVÁ, Katarína. Slovenské sochárstvo 1945 – 2015. Socha a objekt, Bratislava : Slovart, 2017

BARTOŠOVÁ 1991 — BARTOŠOVÁ, Zuzana. Mária Bartuszová. In *Slovenské pohľady*, 1991, s. 2.

BARTOŠOVÁ 2007 — BARTOŠOVÁ, Zuzana. Mária Bartuszová 1970–1986. In *documenta XII. Kassel*, Taschen, Köln 2007. 84

BELOHRADSKÁ 1967 — BELOHRADSKÁ, Ľuba. *Socha Piešťanských parkov '67 : I. trienále slovenského sochárstva*. 1967.

BELOHRADSKÁ 1967 — BELOHRADSKÁ, Ľuba. Sochársky pohyb na východnom Slovensku. In *Výtvarná práca*, 1967, s. 6

BELOHRADSKÁ 1970 — BELOHRADSKÁ, Ľuba. *Výstava Klubu konkrétistov, Dům umění města Brna* : Brno, Dům pánů z Kunštátu, 1970. [katalóg výstavy, voľné listy]

BELOHRADSKÁ 1975 — BELOHRADSKÁ, Ľuba. *Krajská organizácia Zväzu slovenských výtvarných umelcov*. Košice : Východoslovenská galéria, 1975

BELOHRADSKÁ 1997 — BELOHRADSKÁ, Ľuba. Za sochárkou Máriou Bartuszovou: Profil osobnosti. In *Galéria*, roč. 4, 1997, č. 1, s. 7.

BELOHRADSKÁ 2000 — BELOHRADSKÁ, Ľuba. Recepčia a reflexia konštruktívnych tendencií v súčasnej umenovede. In MRENICOVÁ, Ľ./ RUSINOVÁ, Z. Na križovatke kultúr? Stredná Európa a umenie 20. storočia. Bratislava : Slovenská národná galéria, 2000, s. 64

- BELOHRADSKÁ 2015 — BELOHRADSKÁ, Ľuba. *Prejsť uchom ihly. Ľuba Belohradská odpovedá na otázky Vladimíry Büngerovej*. In BÜNGEROVÁ Vladimíra (ed.) *Sochárky. Výber osobností česko-slovenského sochárstva*. Bratislava: Slovenská národná galéria, 2015. s. 128 – 150
- BESKID 1997 — BESKID, Vladimír. Mária Bartuszová : cesta k organickej plastike. In HLAVAJOVÁ, Mária (ed.). *60 / 90. IV. výročná správa SCCA Slovensko*. Bratislava, 1997. s. 36 – 37, 42 – 43, 88
- BUDSKÁ 1981 — BUDSKÁ, Viera. Sochy pre človeka : Na návšteve v ateliéri u akademickej sochárky Márii Bartuszovej. In *Sloboda*, roč. 36, 1981, č. 31, s. 4
- CORNEVIN 1988 — CORNEVIN, Étienne, Sadra Kasandra Asana Sady Raja. Február 1988, [nepublikovaný text], Archív Marie Bartuszovej, Košice
- ČARNÁ 2007 — ČARNÁ, Daniela. *Z mesta von / Out of the City : Umenie v prírode / Land Art*. Bratislava : Galéria mesta Bratislavy, 2007
- ČARNÁ 2011 — ČARNÁ, Daniela. Michal Kern. Galéria mesta Bratislavy : Bratislava, 2011
- DIDI-HUBERMAN 2006 — DIDI-HUBERMAN, Georges. *Pred časom. Dejiny umenia a anachronizmus obrazov*. Bratislava : Kalligram, 2006
- DIDI-HUBERMAN, 2009 — DIDI-HUBERMAN, Georges, *Nimfa moderna. Esej o spadlé draperii*, Praha : Agite/Fra, 2009
- FONTANA 1968–1969 — FONTANA, Lucio, *Bílý manifest. Výtvarné umění XVIII, 1968–1969*, č. 9–10, s. 448–451
- FOSTER/KRAUSSOVÁ/BOIS/BUCHLOH 2007 — FOSTER, Hal/KRAUSSOVÁ, Rosalind/BOIS, Yve-Alain/BUCHLOH, Benjamin H. D. : *Umění po roce 1900, z anglického originálu: Art since 1900*, London : Thames & Hudson, 2007
- GERŽOVÁ 1992 — GERŽOVÁ, Jana. Bartuszová Mária. In *Profil*, 1992, č. 18–19, s. 19, 20
- GRÚŇ 2016 — GRÚŇ, D./RHOMBERG, K./SCHÖLLHAMMER, G. (eds.). *Július Koller. One Man Antishow*. Wien : mumok – Museum moderner Kunst Stiftung Ludwig Wien, 2016
- CHALUPECKÝ 1966 — CHALUPECKÝ, Jindřich. *Nové umění*, In *Výtvarné umění XVI*, 1966, č. 10, s. 487
- CHALUPECKÝ 1966 — CHALUPECKÝ, Jindřich. *Umění dnes*. Praha : Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1966
- CHALUPECKÝ 1968–1969 — CHALUPECKÝ, Jindřich. *Poustevník Duchamp*, In *Výtvarné umění*, 1968–1969 (18), č. 8, s. 382–388
- CHALUPECKÝ 1991 — CHALUPECKÝ, Jindřich. *Svět, v němž žijeme*. In CHALUPECKÝ, J. *Obhajoba umění, 1934–1949*, 1991, s. 71–73
- CHALUPECKÝ 1994 — CHALUPECKÝ, Jindřich. *Nové umění v Čechách*. Nakladatelství a vydavatelství H+H, Praha, 1994

JELÍNKOVÁ/POHRIBNÝ/VALOCH 1997 — JELÍNKOVÁ, D./POHRIBNÝ, A./VALOCH, J. Klub konkrétníků 1967–1997. Katalóg výstavy. Praha: Kant ve spolupráci s Arsénem Pohribným a Oblastní galerií Vysočiny v Jihlavě, 1997

JIROUS 1968 — JIROUS, Ivan: Zemřel Lucio Fontana, Výtvarné umění XVIII, 1968, č. 9–10, s. 444–446

KLIMEŠOVÁ 2005 — KLIMEŠOVÁ, Marie. Alena Kučerová. Praha : Galerie Pecka, 2005

KLIMEŠOVÁ 2007 — KLIMEŠOVÁ, Marie. Česká nová figurace šedesátých let, reflexe popartu, groteska, asambláž. In Dějiny českého výtvarného umění, [VI/1] 1958/2000, Praha : Ústav dějin umění AV ČR, 2007

KLIMEŠOVÁ/PRIMUSOVÁ 2007 — KLIMEŠOVÁ, Marie/PRIMUSOVÁ, Adriana, Skupina Máj 57. úsilí o uměleckou svobodu na přelomu 50. a 60. let. Praha : Císařská konírna Pražského hradu, 2007

KRAMEROVÁ 2007 — KRAMEROVÁ, Daniela. Otevírání cesty – světová výstava EXPO 58 v Bruselu. In ŠVÁCHA, PLATOVSÁ, (eds.), 2007, s. 71–77

KUKLÍK 2008 — KUKLÍK, Jan a kol. Vývoj česko-slovenského práva 1945–1989. Praha : Linde, 2008

KVASNIČKA 1983 — KVASNIČKA, Marián. *Mária Bartuszová*. Trenčín : Oblastná galéria M. A. Bazovského, 1983, nepag.

LACKOVÁ 2006 — LACKOVÁ, Dana. Zaujímavé ženy v našej histórii : sochárka Mária Bartuszová. In *Knižnica*, roč. 7, 2006, č. 10, s. 72. Zdroj: *Archív Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice* (dotazník 1979)

LAMAROVÁ 2007 — LAMAROVÁ, Milena. Užité umění a design šedesátých let. In ŠVÁCHA, R./PLATOVSÁ, M. (eds.), *Dějiny českého výtvarného umění, [VI/1] 1958/2000*, Praha : Ústav dějin umění AV ČR, 2007

McGUIRE 2015 — McGUIRE, M. Laura. *Energy, Correalism, and the Endless House*. In BOLLINGER Klaus, MEDICUS, Florian (eds.) and the Austrian Frederick and Lillian Kiesler Private Foundation. *Endless Kiesler*, 2015

MOLESWORTH 2005 — MOLESWORTH, Helen. *Part Object Part Sculpture*. Marcel Duchamp. Duchamp: *By hand, even*. Ohio : The Ohio State University Columbus, 2005

MORRIS 2000 — MORRIS, Frances (ed.). *Louise Bourgeois*, Tate, London, 2000

MUNARI 1985, 2008 — MUNARI, Bruno. *The tactile workshops*. Mantova : Maurizio Corraini, 1985, 2008

MYTKOWSKA 2011 — MYTKOWSKA, Joanna. Promises of the Past. In *Promises of the Past*. Zurich : JRP Ringier; Paris : Édition du Centre Pompidou, 2010, JAKUBOVSKA, Agata, (ed.), *Alina Szapocznikow, Awkward Object*. Warsaw : Museum of Modern Art, Books N°5, 2011

- PACHMANOVÁ 2001 — PACHMANOVÁ Martina: Věrnost v pohybu. Hovory o feminizmu, dějinách a vizualitě. Praha : One Woman Press, 2001
- PACHMANOVÁ 2005 — PACHMANOVÁ, Martina, PRAŽANOVÁ, Markéta (eds.). Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, Academy of Arts, Architecture and Design in Prague, 2005
- PETRASOVÁ/ ŠVÁCHA 2018 — PETRASOVÁ, Taťána/ŠVÁCHA, Rostislav, (eds.). Dějiny umění v českých zemích 800–2000, Arbor vitae, 2018
- PETROVÁ 2009 — PETROVÁ, Eva. Výstavy v čase proměn. Trasa. Gallery, 2009
- PIOTROWSKI 2005 — PIOTROWSKI, Piotr. Toward a Horizontal History of the European Avant-Garde. In BRU, Sascha, NICHOLLS, Peter (eds.). European Avant-Garde and Modernism Studies, Etudes sur l'avant-garde et le modernisme en Europe, Studien zur europäischen Avantgarde und Moderne, Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co., 2005
- POHRIBNÝ 1988–1989 — POHRIBNÝ, Arsén. KK po dvaceti letech. Revue K, 1988–1989, č. 32–33, nepag.
- POHRIBNÝ — POHRIBNÝ, Arsén. Spod znamenia princípu konštrukcie : Klub konkréťistov po dvadsiatich rokoch. In *Výtvarný život*, 1991
- POSPISZYL 2013 — POSPISZYL, Tomáš. Svět a umění pohybu. Tvorba Františka Kupky a technologie zachycující pohyb. In POMAJZLOVÁ, Alena (ed.). Rytmy + Pohyb + Světlo. Impulsy futurismu v českém umění. Vyd. Arbor vitae, Západočeská galerie v Plzni, 2013
- ORAVCOVÁ 2012 — ORAVCOVÁ, Jana. Ekonomie tela v umelecko-historických a teoretických diskurzoch. Bratislava : Slovart, Vysoká škola výtvarných umení, 2012
- ORIŠKOVÁ 2014 — ORIŠKOVÁ, Mária. Marginalizované a/alebo silné a skúsené? Vek tvorba a inštitucionalizácia umelkýň. Marginalised and/or Powerful and Experienced? In VIDOVIČOVÁ L./VARTECKÁ A./FREMLOVÁ V., *Grey Gold. České a slovenské umělkyně 65+. Czech and Slovak Female Artist over 65*. Ústí nad Labem: Fakulta umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Brno : Dům umění města Brna, 2014
- RYCHLÍK 2012 — RYCHLÍK, Jan. Češi a Slováci ve 20. století. Spolupráce a konflikty 1914–1992. Praha : Vyšehrad – Ústav pro studium totalitních režimů, 2012
- ŠTULC 2008 — ŠTULC, Jan. Porcelán a keramika na EXPO v Bruselu. In KRAMEROVÁ, Daniela/SKÁLOVÁ, Vanda, (eds.) Bruselský sen. Československá účast na světové výstavě Expo 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let. Praha : Arbor Vitae, 2008
- ŠTRAUS 1970 — ŠTRAUS, Tomáš. K výstavě konkréťistov v Bratislave. In *Výtvarný život*, roč. 15, 1970, č. 4, s. 18 – 21
- VACHTOVÁ 1968 — VACHTOVÁ, Ludmila. František Kupka. Pohyb v kruhu. Praha : ODEON, 1968
- VACHTOVÁ 2006 — VACHTOVÁ, Ludmila/BREGANTOVÁ, Polana (ed.): Teď. Práce Evy Kmentové. Stopy, Praha : Arbor Vitae, 2006

VOLAVKA 1959 — VOLAVKA, Vojtěch – VOLAVKOVÁ SKOŘEPOVÁ, Zdeňka.
O Soše. Úvod do historické technologie a teorie sochařství. První díl. Praha : 1959

WITTLICH 1964, 2010 — WITTLICH, Petr, Sochařka Hana Wichterlová (1964), Horizonty umění. Praha : Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2010, s. 511–520

WITTLICH 1985 — WITTLICH, Petr. Henry Moore, Plasty a myšlenky kolem nich, Praha : Odeon, 1985, s. 5–19.

WITTLICH 1992, 2010 — WITTLICH, Rodinova mise, (1992). In Horizonty umění. Praha : Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2010, s. 406–411

WITTLICH 2010 — WITTLICH, P. Oblaka a ruce – Tradice a originalita v umění 19. století. (1984), In Horizonty umění. Praha : Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2010, s. 365–373

WITTLICH 2010 — WITTLICH, Petr. Proč právě příroda – výtvarné umění a biologické myšlení na konci 19. století. In Horizonty umění. 2010, s. 86 – 94.

WITTLICH 2016 — WITTLICH, Petr. Rodin v Praze. In BABOROVSKÁ, S./WITTLICH. P. (eds.), Neklidná figura, exprese v českém sochařství 1880–1914, The Restless Figure, Expression in Czech Sculpture 1880–1914, Praha : Univerzita Karlova, Karolinum, 2016, s. 8

Prehľad publikačnej a odbornej činnosti

Publikačná činnosť (výber):

GARLATYOVÁ, Gabriela

- *Mária Bartussová - kresby / drawings, Anna Bartussová - záznamy / recordings.*
Rimavská Sobota : Mestská galéria, 2012. 34 s., fotogr. (katalóg výstavy)
- Touch! The Impressed Thoughts of Maria Bartussová. Biography. In DZIEWAŃSKA, Marta, ed. Maria Bartussová. Provisional Forms. Museum of Modern Art in Warsaw, The University of Chicago Press, 2015, s. 43-56, s. 197. ISBN: 978-83-64177-26-2
- GARLATYOVÁ Gabriela. ed. Zbierka umenia Mestskej galérie v Rimavskej Sobote. 1996–2015, Mestská galéria Rimavská Sobota, 2015, 78 s.
- Patrícia Koyšová, ZOOM, autorský katalóg, 2018, Bratislava, nepag.
- Martin Knut poeta – minimalista In GARLATYOVÁ, Gabriela / HRABUŠICKÝ, Aurel / MAJDÁKOVÁ, Diana (ed.). Martin Knut, (monografia), 2017, Slovart, Dub Gallery, s. 69–76. ISBN 978-80-556-2451-8
- Maria Bartussová. Lives of the Artists. Tate Etc. Issue 40 – Summer 2017, London, s. 99–101. ISSN 1743-8853
- GARLATYOVÁ, Gabriela (ed.). Mestská galéria Rimavská Sobota. Zborník, 2012 - 2016 + 2017, Mestská galéria, Rimavská Sobota. 2017, 128 s. ISBN 978-80-972631-0-2
- Cestovateľské fantázie Juliany Mrvovej, In *Glosolália*, 4/2018, s. 1–10

Odborná činnosť

Prednášky:

GARLATYOVÁ, Gabriela

- Touch! The Impressed Thoughts of Maria Bartussová, Symposium: Maria Bartussová: Provisional Forms, Formy przejściowe, Muzeum Sztuki Nowoczesnej, Warszawa, (Museum of Modern Art in Warsaw), Príspevky: Briony Fer (UCL, Londýn), Anke Kempkes (Brooklyn Museum, NY), Gabriela Garlatyová (Archív Marie Bartussovej, Košice), Boris Ondreička (Bratislava), Martina Pachmanová (Praha). 29. 9. 2014.

- Dotkni sa! Odtlačené myšlienky Marie Bartuszovej, sprievodné podujatie výstavy Sochárky, Slovenská národná galéria, Bratislava. 27. 5. 2015.
- Dotkni sa! Odtlačené myšlienky Marie Bartuszovej, Východoslovenská galéria Košice, sprievodné podujatie pri repríze výstavy Sochárky, org. Slovenská národná galéria Bratislava, 24. 2. 2016.
- Verejné sochárske realizácie Marie Bartuszovej, Východoslovenská galéria Košice, sprievodné podujatie pri repríze výstavy Sochárky, org. Slovenská národná galéria Bratislava, 26. 4. 2016
- Bienále maľby V.? Živá maľba. Galéria umelcov Spiša, Spišská Nová Ves, 24. 8. 2016

Kurátorka výstav:

- Maria Bartuszova, autorská výstava, Provisional Forms, Formy przejściowe, Muzeum Sztuki Nowoczesnej, (Museum of Modern Art), Warszawa, (Poľsko), kurátorky: Marta Dziewanska, Gabriela Garlatyová, 2014
- Maria Bartuszová, autorská výstava, The Alison Jacques Gallery, Londýn, spolukurátorka: Alison Jacques, 2016
- Bienále maľby V.? Živá maľba / Living painting, vystavujúci autori: Juraj Florek, Martin Kochan, Patrícia Koyšová, Anna Krivanská, Filip Sabol, Rastislav Sedlačík, Juraj Toman. Mestská galéria, Rimavská Sobota, 2015/2016
- Bienále maľby V.? Živá maľba, Galéria umelcov Spiša, Spišská Nová Ves, 2016
- Štefan Balázs, autorská výstava, Nájdenie kruhu, autorská výstava, Východoslovenská galéria, Košice, 2016
- Juraj Bartusz, autorská výstava, Biela a Indigo, maľba a kresba, Mestská galéria Rimavská Sobota, 2016
- Michal Machciník, autorská výstava, Pocta d'atľovi, socha, objekt, Mestská galéria Rimavská Sobota, 2016
- Patrícia Koyšová, Focus, autorská výstava, Mestská galéria Rimavská Sobota, 2018
- Patrícia Koyšová, ZOOM, autorská výstava, Danubiana, Meulensteen Art Museum, Bratislava-Čunovo, 2018
- Juliana Mrvová, 5 miliónov ustríc pod Brooklynským mostom, autorská výstava, Mestská galéria Rimavská Sobota, 2018

- Bienále maľby VI.?, Abstrakcia – metóda a metafora, kolektívna výstava, vystavujúci autori: K. Balúnová, R. Koszorús, M. Kudla, R. Neupauer, S. Štullerová, H. Kurčíková, Mestská galéria Rimavská Sobota
- Bienále maľby VI.?, Abstrakcia – metóda a metafora, Galéria umelcov Spiša, Spišská Nová Ves, 2018
- Bienále maľby VI.?, Abstrakcia – metóda a metafora, Považská galéria umenia, Žilina, 2018

Odborná činnosť:

- 2015–2020, kurátorka Mestskej galérie, Rimavská Sobota
- Od 2015, Kurátorka Archívu Marie Bartuszovej, Košice
- 2015, spolupráca na akvizícii diel Marie Bartuszovej do zbierok Tate Modern, London
- 2016, založenie *Občianskeho združenia Archív Marie Bartuszovej (The Archive of Maria Bartuszová)* a príprava založenia Galérie Marie Bartuszovej v Košiciach
- 2018, 2019, 2020, prezentácia tvorby Marie Bartuszovej, výskumná cesta kurátorky Juliet Bingham a jej kolegov z Tate Modern v Archíve M. Bartuszovej v Košiciach pri príležitosti realizácie výstavy M. Bartuszovej v Tate Modern, London, 2020, z dôvodu pandémie Covid-9 presun na rok 2021. Pracovné návštevy v Tate Modern, príprava výstavy a katalógu k výstave, spolueditorka a autorka eseje v katalógu, rozpracované.
- Výskum: spracovanie nových prírastkov do archívu fotografií a kresieb M. Bartuszovej
- 2020, finalizácia vydania 2 monografií umelkyne v slovenskom a anglickom jazyku.

Členstvo:

- Od 2010, AICA, Medzinárodná asociácia kritikov umenia, Bratislava